

Innledning

I hverdagspråket og i allmenn samfunnsdebatt har vi en tendens til å se regioner som gitte størrelser, og vi framhever gjerne ulike regioners særpreg. Først i seinere år er selve regionsbegrepet gjort til gjenstand for faglig debatt. Politiske og økonomiske utfordringer har aktualisert begrepet både internasjonalt og i nasjonal sammenheng. Spørsmål som tidligere har inspirert til forskning rundt nasjonsbyggingsprosesser, har vist seg fruktbare også for utforskning av regioner og regionsbygging. Oppmerksomheten rettes særlig mot grunnlaget for at et geografisk område kan oppfattes som en regional enhet: På hvilke måter har topografiske, administrasjonshistoriske og økonomiske vilkår lagt føringer? Hva er bakgrunnen for våre forestillinger om at en region har sitt kulturelle særpreg? Hvordan skapes en følelse av tilknytning og samhörighet innenfor et bestemt område – en regional identitet?

Slike spørsmål har også gitt utgangspunktet for denne boka, der forskere med ulik faglig bakgrunn drøfter problemer og prosesser knyttet til regioner og regionsbygging.

Del 1 innledes med en artikkel av statsviteren *Jan Erik Grindheim* som gir et innblikk i regionalisering på europeisk nivå fra 1970-tallet og fram til i dag. Han introduserer grunnleggende begreper og skisserer tendenser i europeisk regionalisering ut fra skiftende motivasjon, i seinere tid stadig sterkere knyttet til Den europeiske unionens (EU) integrasjonspolitik.

Historikeren *Einar Niemi* behandler deretter regionalisering innenfor nasjonalstaten og framholder at Nord-Norge på 1880-tallet ble «skapt» som Norges første moderne region. I sin videre framstilling drøfter han nordnorsk regionsbygging gjennom ulike faser, og legger opp til en analyse der Anssi Paasis teorier gir det grunnleggende rammeverket.

I del 2 rettes oppmerksomheten mot Agder, med artikler som dekker den historiske utviklingen i regionen fra middelalderen og fram til vår egen tid:

Dag Hundstad analyserer konstruksjonen av en regional identitet i sør. Også her er Paasis teorier lagt til grunn for en framstilling av hvordan regionen bygges, fra Vilhelm Krag i 1902 lanserte Sørlandet som geografisk navn og fram til våre dagers kommersielle profilering av opplevelses-turisme og populærkultur som landsdelens fremste aktiva.

Historikeren *Kjell Bråstad* ser Agder i et videre geografisk perspektiv og drøfter spørsmålet om landsdelen økonomisk og kulturelt kan sies å inngå i en større skandinavisk region. Han tar utgangspunkt i en serie tverrfaglige studier som på 1980-tallet ble gjennomført i regi av det felles-nordiske Skagerrak-Kattegat-prosjektet. Artikkelen munner ut i et nyan-sert svar, der det blir framholdt at handel og næringsrelatert kontakt til tider har speilet en økonomisk region, mens det i liten grad er grunnlag for å tale om noe identitetsmessig fellesskap.

Kjell-Olav Masdalen trekker de lange historiske linjene med vekt på maktpolitiske forhold og administrative vilkår fra middelalderen og fram til vår tid. Han drøfter ulike tolkninger av de eldste historiske kildene til Agders historie og setter landsdelen inn i nordisk og nasjonal sammenheng. Artikkelens gjennomgående problematikk er knyttet til spørsmålet om Agder bør sees mer som grenseland enn som region.

I del 3 ser forfatterne nærmere på de økonomiske og politiske vilkårene for regionalt samarbeid i Agder-fylkene:

Arne Isaksen og *James Karlsen* har faglig bakgrunn i økonomisk geografi og skriver om dagens næringsmessige utfordringer i regionen. Som utgangspunkt skisserer de et eksempel som har vakt internasjonal interesse: «Det tredje Italia», en region som fra 1960-tallet og framover langt på vei har lyktes i å kople næringsutvikling og regionsbygging. Mot denne bakgrunnen analyserer forfatterne Agders næringsutvikling og vurderer i hvilken grad og på hvilke måter de økonomiske prosessene har styrket bygging av regionen. Konklusjonene de to forskerne trekker, bør vekke til ettertanke.

Jon P. Knudsen er kulturgeograf og tidligere kjent for å ha lansert begrepet «Agderbyen» som konsept for regionalt planarbeid. Hans bidrag er

spisset mot dagsaktuelle politiske utfordringer, med utgangspunkt i situasjonen som er oppstått etter at den varslede nasjonale regionsreformen ble skrinlagt. I artikkelen drøfter han mulige utviklingsveier for Agder som region, med vekt på administrative og institusjonelle betingelser og næringsmessig utvikling.